

УДК 37.01

ПЕДАГОГІЧНА ОЦІНКА УРОКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Івахненко В.О.

Красноградський коледж Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

У статті презентовано результати дослідження проведення уроків з фізичної культури вчителями різних категорій. Використання різноманітних методик аналізу уроку з фізичної культури допомагає розглядати як форму контролю за станом освітнього процесу, так й спосіб підвищення ефективності проведення, а також визначає рівень професійної підготовленості вчителя. За результатами дослідження визначено оптимальну технологію спостереження та аналізу уроку, яка розкривала б майже всі аспекти освітнього процесу, давала достовірну оцінку підготовленості вчителя до уроку. Отримані результати вказують, що найоптимальніший аналіз уроку – це аналіз уроку фізичної культури за схемою Васькова Ю. В. Аналізуючи урок, слід враховувати специфіку предмета, методичну підготовку вчителя, стан матеріальної бази, також доцільно використовувати декілька аналізів, щоб мати загальну картину освітнього процесу.
Ключові слова: технологія спостережень, освітній процес, професійна підготовка вчителя, урок фізичної культури, структура уроку, дидактичні задачі.

Постановка проблеми. Особливо актуальною проблемою для педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів є створення таких умов навчання та виховання учнів, які б сприяли максимально можливій реалізації і самореалізації особистісного інтелектуального і фізичного потенціалів кожного учня. Свою діяльність вони повинні підпорядковувати магістральній лінії державної політики в галузі освіти: «школа для дитини, а не дитина для школи»; спрямовувати освітній процес на формування цілісної творчої особистості, здатної примножувати інтелектуальний та духовний потенціали нації; сприяти виведенню освіти в Україні на рівень досягнення світової цивілізації [1].

Підвищенню ефективності сучасного уроку сприяє: модернізація змісту освіти, реалізація інноваційних напрямів навчання (інтенсифікація, диференціація, інтеграція, демократизація, гуманізація, гуманітаризація, впровадження новітніх технологій, національна спрямованість навчання), впровадження модульної системи навчання, ідей позитивного педагогічного досвіду, нетипових уроків [9, с. 4].

На думку Медведєва В. Х. одна з професійних якостей вчителя – вміння аналізувати уроки фізичної культури. Спостереження та їх аналіз сприяє не тільки кращому проведенню уроку, але й розвитку професійного мислення, оволодіння методами наукового дослідження [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної літератури дає змогу побачити велику кількість точок зору, щодо вибору певної методики та технології аналізу уроку. Кожен автор звертає увагу лише на ті складові елементи, що він вважає головними, або до яких придержується більшість науковців. Важливим моментом є те, що автори різних методик спостережень та аналізів уроків не брали на увагу специфіку уроку фізичної культури. Лише певна кількість науковців використовувала специфіку предмета, а не лише розглядала аналіз уроку, як педагогічний атрибут. Те, що під час освітнього процесу, який відбувається під час проведення уроків з фізичної культури, слід зосереджува-

ти увагу на всіх учнів одночасно, прагнути передбачити наступні кроки учнів, для усунення травм, керувати окремими ланками, підрозділами та класом в цілому.

За останні роки неодноразово робились спроби створити універсальну схему аналізу уроку з фізичної культури. Серед найбільш відомих авторів (спеціалістів у галузі фізичного виховання), які розглядали цю проблему слід відзначити Б. М. Шияна, Б. А. Ашмаріна, В. Х. Медведєва, Ю. В. Васьков, П. К. Петров та ін.

У більшості програм спостереження за ходом освітнього процесу, де названі основні вимоги до уроку, ми зустрічаємо перелік питань, який носить хаотичний, безсистемний характер.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Часто в літературі зустрічається безсистемний набір питань, де зібрані до купи питання дидактичного, психологічного, фізіологічного та виховного характеру. Повністю відсутні такі складові дидактичного процесу, як цілі, зміст навчального матеріалу вирішення освітніх, виховних і розвиваючих завдань. Такі помилки стратегічного характеру в розробці планів (програм) спостереження і схем аналізу помічені ще у більшості авторів (Л.І. Абросимова, 1979; Ю.К. Бабанський, 1980; В.П. Байков, 1981; Л.С. Шитикова, 1981; Н.А. Романова, 1982; С.Ю. Балбенко та ін. 1990 та багато ін.).

Більшість авторів рекомендують під час аналізу уроку звертати увагу на його структуру і раціональність використання часу на уроці (Т. Д. Кирилова, М. І. Махмутов, М. Л. Портнов), а також на організацію, хід і стиль уроку (Н. М. Вербова, Г. І. Горська).

У роботах С. Ю. Балбенко, Ю. Г. Васина, (1990), Є. М. Полякова (1974) головною задачею аналізу є визначення умов, що сприяли досягненню задачі уроку, що заважало, які недоліки мали місце на уроці і які причини.

Аналіз уроку за певною схемою свідчить про нерозуміння сутності самого процесу аналізу, звичку працювати за готовими шаблонами Ю. А. Конаржевський (1986), Ю. В. Васьков (1998) [5].

Ефективність уроку слід розглядати з позиції системного підходу В. П. Сімонов (1999), Ю. В. Васьков (2005) у вербальних показниках, суб'єктивних і об'єктивних факторів, що впливають на його якість [4].

Думку Симонова В. П., щодо використання системного підходу під час аналізу уроку підкреслює також Іванова О. М. звертаючи увагу на те, що аналіз навчального процесу необхідно здійснювати на основі системного підходу до вивчення явищ, які передбачають вивчення об'єкта системного дослідження на трьох рівнях аналізу [3, с. 39].

Поряд з використанням системного підходу, ряд вчених виділяють ще системно-диференційований підхід до аналізу уроку, що дозволяє певною мірою абстрагуватися від взаємозв'язків та взаємовпливу тих чи інших його компонентів і акцентувати увагу на одному із них [9, с. 16].

Науково-практичну значущість мають рекомендації, розроблені Ю. К. Бабанським щодо підсумкового аналізу уроку і оцінки стану їх реалізації з точки зору оптимальності дій учителя [2].

Вчителям фізичної культури слід керуватися загальнодидактичними принципами під час організації та здійснення освітнього процесу, але, враховуючи специфіку предмета, де провідним компонентом є способи діяльності (різноманітні рухові вправи), їм слід знати, що існують і власнопредметні принципи.

Складність повного спостереження і аналізу уроку з фізичної культури визначається у необхідності тримати в полі зору всі сторони навчально-виховної діяльності, поведінки учнів, а також умов і результативність педагогічної діяльності.

В процесі спостереження та аналізу уроку з фізичної культури є охоплення по можливості всіх сторін педагогічного процесу, що відповідають певним темам і питанням (підготовленість вчителя до уроку, організація навчально-виховної роботи, дотримання дидактичних принципів). При цьому реальна повнота, цілісність спостереження і записів буде залежить з одного боку, від

фактичного змісту проведеного уроку, а з іншого – від вміння виділяти найбільш суттєве [7].

Використання аналізів уроку відповідно направленості дає змогу більш чітко підійти до оцінки дій викладача та учня на уроці з фізичної культури, але поряд з тим, використання новітніх педагогічних прийомів позитивно впливає на освітній процес.

Мега статті. Головною метою цієї роботи є визначення оптимальної технології спостереження та аналізу уроку, яка розкривала б майже всі аспекти освітнього процесу, давала достовірну оцінку підготовленості вчителя до уроку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення мети нашої роботи, було обрано чотири види спостережень та аналізу уроків різних авторів, а саме:

- аналіз уроку відповідно схеми за Васьковим Ю. В.
- аналіз уроку за схемою Петрова П. К.
- аналіз уроку за схемою Островерхової Н. М.
- аналіз уроку за схемою Бабанського Ю. К.

Цей вибір авторів свідчить проте, що їх схеми аналізу більш всього підходять для аналізу уроків з фізичної культури, мають певну систему оцінювання, але кожна з них має свою специфіку.

Для кращого визначення оптимальності кожного аналізу було обрано 12 вчителів з фізичної культури, які мають різний стаж роботи і відповідно різну категорію від «Спеціаліста» до «Вчитель Вищої категорії». Це дасть можливість визначити для якої категорії найоптимальніше підходить певний аналіз, які мають недоліки і яка різниця між ними.

Кожен аналіз уроку мав різну шкалу оцінювання, так у Васькова оцінювання компонентів відбувалося за 12-бальною шкалою, у Петрова за 5-бальною, у Островерхової 2-бальною, а у Бабанського – 3-бальною. Тому для оптимальних розрахунків й щоб прирівняти всіх було вирішено оцінити кожного за своєю шкалою, а результати перевести у процентне співвідношення для визначення остаточних даних (таблиця 1).

Таблиця 1

Загальні результати аналізів проведення уроків фізичного виховання викладачами різних категорій (%)

№ з/п	Стаж роботи	Аналіз уроків фізичного виховання							
		за Васьковим	за Петровим	за Островерховою	за Бабанським				
Спеціаліст									
1.	3 роки	61,6	66,1	58,3	60,1	45,1	41,8	66,6	64,4
2.	5 років	66,6		55,5		32,2		60	
3.	4 роки	70,0		66,6		48,3		66,6	
Друга категорія									
4.	13 років	71,6	73,3	65,5	67,1	45,1	50,5	60,0	66,6
5.	18 років	75,0		69,4		54,8		73,3	
6.	10 років	73,3		66,6		51,6		66,6	
Перша категорія									
7.	18 років	83,3	81,0	72,2	75,1	64,5	72,0	60,0	68,8
8.	17 років	78,3		77,7		80,6		80,0	
9.	18 років	81,6		75,5		70,9		66,6	
Вища категорія									
10.	34 роки	83,3	87,4	77,7	82,1	80,6	80,6	80	83,3
11.	34 роки	91,6		88,8		83,8		86,6	
12.	27 років	87,5		77,4		77,4		83,3	

Обговорення результатів дослідження. Загальні результати свідчать, що аналіз уроків за схемою запропонованою Ю. В. Васьковим вчителі категорії «Спеціаліст» (стаж яких від 3 до 5 років) отримали результати від 61,6% до 70%, що становить по групі 66,1%. Вчителі «Другої категорії» (стаж яких від 10 до 18 років) отримали від 71,6% до 75,0%, що становить – 73,3%. Вчителі «Першої категорії» (стаж яких від 17 до 18 років) отримали від 78,3% до 83,3%, що становить – 81,0%. Вчителі «Вищої категорії» (стаж яких від 27 до 34 років) отримали від 91,6% до 87,5%, що становить – 87,4%. Загальні результати згідно аналізів уроків вчителів всіх категорій показують, що найнижчий показник 61,6% у вчителя категорії «Спеціаліст», а найвищий – 91,6% у вчителя «Вищої категорії» наведені у діаграмі 1.

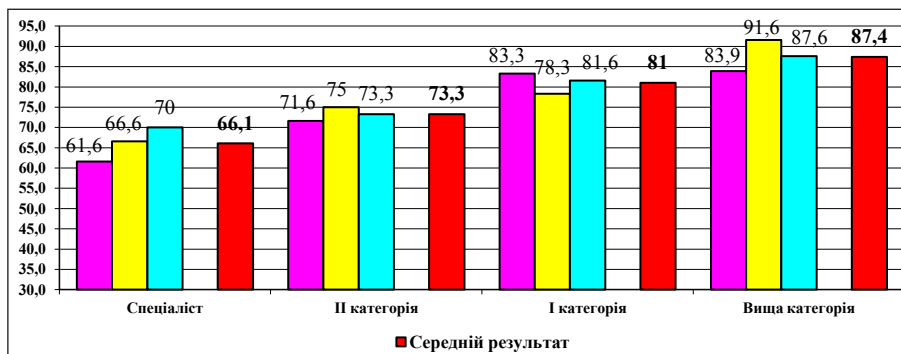
Загальні результати свідчать, що аналіз уроків за схемою запропонованою Петровим П. К. вчителі категорії «Спеціаліст» отримали результати 55,5 до 66,6 – по групі 60,1%. Вчителі «Другої категорії» отримали від 65,5% до 69,4%, що становить – 67,1%. Вчителі «Першої категорії» отримали від 72,2% до 77,7%, що становить – 75,1%. Вчителі «Вищої категорії» отримали від 77,4% до 88,8%, що становить – 82,1%. Загальні результати згідно аналізів уроків вчителів всіх категорій показують, що найнижчий показник 55,5% знов у вчителя категорії «Спеціаліст», а найвищий – 88,8% у вчителя «Вищої категорії» представлені у діаграмі 2.

Загальні результати свідчать, що аналіз уроків за схемою запропонованою Островерховою Н. М. вчителі категорії «Спеціаліст» отримали результати від 32,2% до 48,3%, що становить по групі 41,8%. Вчителі «Другої категорії» отримали від 45,1% до 54,8%, що становить – 50,5%. Вчителі «Першої категорії» отримали від 64,5% до 80,6%, що становить – 72,0%. Вчителі «Вищої категорії» отримали від 77,4% до 83,8%, що становить – 80,6%. Результати аналізів уроків вчителів всіх категорій показують, що найнижчий

показник 32,2% у вчителя категорії «Спеціаліст», а найвищий – 83,8% у вчителя «Вищої категорії» наведені у діаграмі 3.

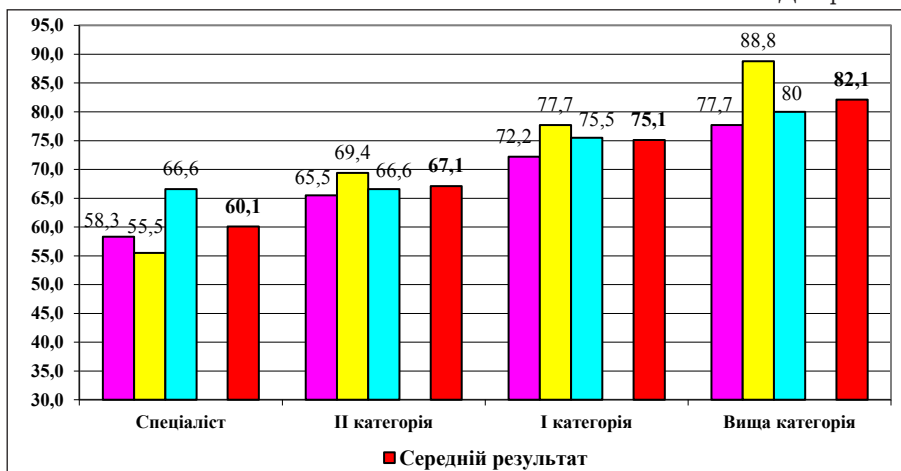
Загальні результати свідчать, що аналіз уроків за схемою запропонованою Ю. К. Бабанським вчителі категорії «Спеціаліст» отримали результати 60,0% до 66,6 – по групі 64,4%. Вчителі «Другої категорії» отримали від 60,0% до 73,3%, що становить – 66,6%. Вчителі «Першої категорії» отримали від 60,0% до 80,0%, що становить –

Діаграма 1

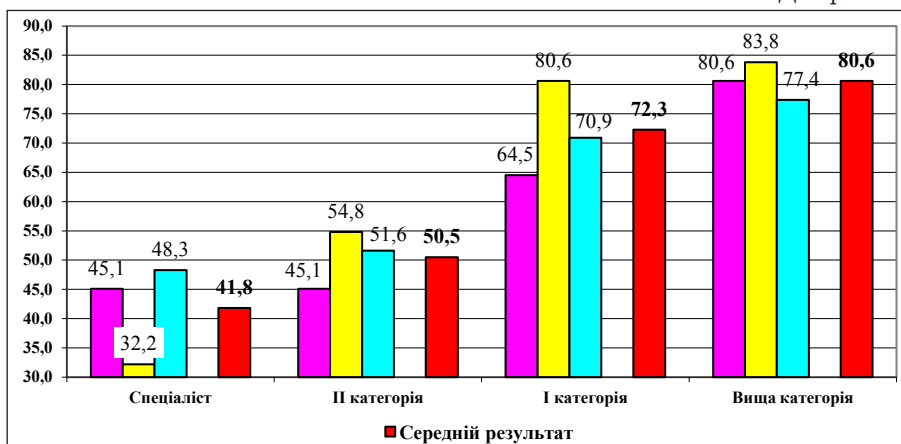
Порівняльні результати аналізу уроків фізичного виховання вчителями різних категорій (за Васьковим Ю.В.) %

Діаграма 2

Порівняльні результати аналізу уроків фізичного виховання вчителями різних категорій (за Петровим П.К.) %

Діаграма 3

Порівняльні результати аналізу уроків фізичного виховання вчителями різних категорій (за Островерховою Н.М.) %

68,8%. Вчителі «Вищої категорії» отримали від 80,0% до 86,6%, що становить – 83,3%. Загальні результати згідно аналізів уроків вчителів всіх категорій показують, що самий низький показник 60% мають вчителі категорії «Спеціаліст», «Другої категорії» і навіть «Першої категорії», а найвищий – 86,6% у вчителя «Вищої категорії» наведені у діаграмі 4.

Аналізуючи середні результати по кожному виду аналізу уроку серед всіх категорій вчителів можна зробити висновок, що в кожній групі найвищий показник має аналіз уроку згідно схеми Ю. В. Васькова від 66,1% до 87,4%, на другому місці аналіз уроку за П. К. Петровим від 60,1% до

82,1%, на третьому місці – аналіз уроку запропонований Ю. К. Бабанським від 64,4% до 83,3% і на четвертому місці аналіз уроку за Н. М. Островерховою від 41,8% до 80,6% наведені у діаграмі 5.

Після проведення порівняльного аналізу результатів можна зробити висновки, що самий оптимальний аналіз уроку для всіх категорій вчителів – це аналіз уроку запропонований Ю. В. Васьковим. Він ширше за всіх, найоптимальніше розкриває компоненти, яких слід дотримуватись під час аналізу уроку з фізичного виховання.

Висновки. Після проведення всіх математичних розрахунків ми можемо зробити висновок, що самий оптимальний аналіз уроку – це аналіз уроку фізичної культури за схемою Ю. В. Васькова.

Враховуючи те, що автор пропонує аналізувати основні структурні компоненти навчального процесу відповідно до їх функцій.

Позитивні сторони цього варіанту:

1) визначення достатнього мінімуму аналізованих компонентів на основі загальнодидактичної моделі навчального процесу;

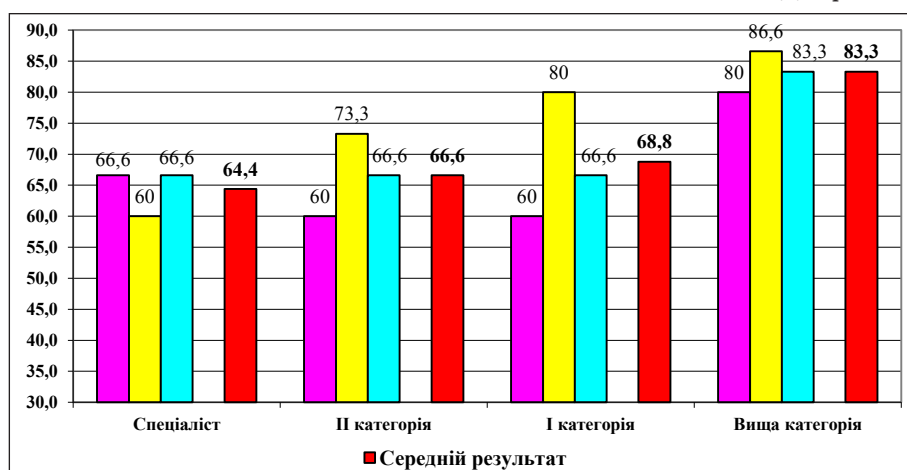
2) застосування певної шкали оцінювання та рівнів реалізації як окремих компонентів, так і освітнього процесу в цілому;

3) наочність реалізації окремих компонентів і навчального процесу в цілому;

4) наочність можливості визначення взаємодії, взаємовпливу і взаємозалежності між окремими компонентами аналізу тощо.

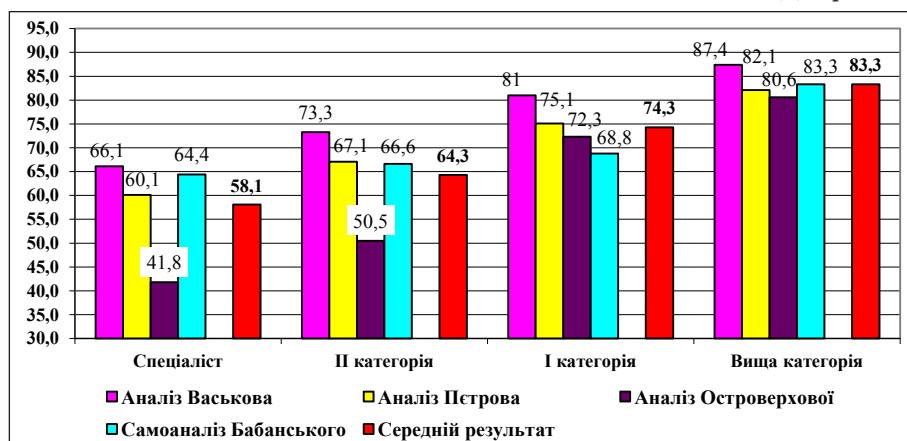
Але не можна вважати, що слід використовувати лише і тільки аналіз одного автора. Аналізуючи урок з фізичної культури слід враховувати специфіку предмету, методична підготовка вчителя, стан матеріальної бази, доцільно використовувати декілька аналізів, щоб мати загальну картину освітнього процесу.

Діаграма 4

Порівняльні результати самоаналізу уроків фізичного виховання вчителями різних категорій (за Бабанським Ю.К.) %

Діаграма 5

Порівняння середніх результатів аналізів уроків фізичного виховання

Список літератури:

1. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття. – К., 1994.
2. Бабанский Ю. К. Анализ эффективности современного урока / Ю. К. Бабанский // Народное образование. – 1979. – № 9.
3. Борисенко О. Навчально-виховний процес потребує управління / О. Борисенко // Фізичне виховання в школі. – 1996. – № 1. – С. 26–29.
4. Васьков Ю. В. Структурно-функціональний підхід до аналізу уроку / Ю. В. Васьков // Теорія та методика фізичного виховання. – 2005. – № 2. – С. 8–15.
5. Зотов Ю. Б. Организация современного урока / Ю. Б. Зотов – М.: Просвещение, 1984. – С. 84.
6. Конаржевский Ю. А. Педагогический анализ учебно-воспитательного процесса и управление школой / Ю. А. Конаржевский – М.: Просвещение, 1986. – 160 с.
7. Медведев В. И. Педагогический контроль на уроках физической культуры в школе / В. И. Медведев – Х.: ХГПИ, 1988. – 36 с.

8. Острове́рхова Н. М. Аналіз уроку: концепції, методики, технології / Н. М. Острове́рхова – Київ: Фірма «ІНКОС», 2003. – 352 с.
9. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2 / Б. М. Шиян – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 248 с.

Ивахненко В.А.

Красноградский колледж Коммунального заведения
«Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета

**ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА УРОКА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ
КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ****Аннотация**

В статье представлены результаты исследования проведения уроков по физической культуре учителями разных категорий. Использование разных методик анализа урока физической культуры помогает рассматривать его как форму контроля за состоянием образовательного процесса, как способ повышения эффективности проведения уроков в дальнейшей практике, а также определяет уровень профессиональной подготовленности учителя. По результатам исследования определена оптимальную технологию наблюдения и анализа урока, которая дает возможность раскрывать почти все аспекты образовательного процесса урока, давала достоверную оценку подготовленности учителя к уроку. Проведенные исследования дают возможность утверждать, что самый оптимальный анализ урока – анализ урока физической культуры по схеме Ю.В. Васькова. При анализе урока по предлагаемой схеме учитывается специфика предмета, методическая подготовка, состояние материальной базы. Однако мы считаем, что целесообразно использовать и другие существующие анализы, что помогает определить оптимальный вариант проведения уроков с использованием разнообразных технологий.

Ключевые слова: технология наблюдений, образовательный процесс, профессиональная подготовка учителя, урок физической культуры, структура урока, дидактические задачи.

Ivahnenko V.O.

Krasnograd college of Communal Establishment
«Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy»
of the Kharkiv Regional Soviet

**PEDAGOGICAL EVALUATION OF PHYSICAL CULTURE LESSON
AS WAY TO IMPROVE ITS EFFICIENCY****Summary**

The article presents the results of the study of physical education classes by teachers of different categories. Using different methods of physical culture lessons analysis helps to consider as a form of control over the state of the educational process, as well as a way to improve the effectiveness of the conduct, as well as determine the level of teacher's professional preparation. According to the results of the study, the optimal technology of observation and analysis of the lesson was identified, which would reveal almost all aspects of the educational process, and give a reliable assessment of the teacher's preparation for the lesson. The obtained results indicate that the most optimal analysis of the lesson is an analysis of the physical culture lesson according to Vaskov's scheme. Analyzing the lesson we should take into account the specifics of the subject, the teacher's methodological training, the state of the material base, it is also advisable to use several analyzes to have a general picture of the educational process.

Keywords: technology of observation, educational process, teacher's professional training, the physical culture lesson, structure of the lesson, didactic tasks.